

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

Національна академія
правових наук України

Юридичний факультет
Кафедра конституційного
і муніципального права

Науково-дослідний інститут
державного будівництва та
місцевого самоврядування

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРИНЦИПИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(24 квітня 2020 року, м. Харків)

УДК 342.25
К 43

*Рекомендовано до друку
Вченою радою юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
протокол № 9 від 18 травня 2020 року*

К 43 Конституційні принципи місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 24 квітня 2020 року). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 290 с.

До збірника увійшли тези наукових доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Конституційні принципи місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС», що відбулася 24 квітня 2020 року на базі юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна в межах реалізації проекту ЄС Еразмус+ Модуль Жан Моне «Європейські стандарти місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС». Тези наукових доповідей розподілені на п'ять напрямків (секцій): «Історико-теоретичні засади регіоналізації», «Європейське врядування і регіоналізм у політико-правовому вимірі», «Регіоналізація в аспекті європейських стандартів місцевого самоврядування», «Місцеве самоврядування у багаторівневій системі управління ЄС: конституційні принципи і практика реалізації», «Публічно-правові та приватно-правові аспекти реалізації місцевого самоврядування і регіональної політики ЄС».

Редколегія: Т.Є. Кагановська, д. ю. н., проф., Заслужений юрист України (головний редактор); В.О. Серьогін, д. ю. н., проф. (заступник головного редактора); М.М. Воронов, к. ю. н., доц.; О.М. Головка, д. ю. н., проф.; О.О. Житний, д. ю. н., проф.; Т.Л. Сироїд, д. ю. н., проф.; О.А. Устименко, к.ю.н.

Адреса редколегії: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, юридичний факультет, майдан Свободи, 6, м. Харків, 61022, тел.: (057) 707-53-81.

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст. Тези друкуються в авторській редакції.

© Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, 2020
© Юридичний факультет, 2020

ОРГКОМІТЕТ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«КОНСТИТУЦІЙНІ ПРИНЦИПИ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС»

Воронов Марк Миколайович – завідувач кафедри конституційного і муніципального права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент, керівник робочої групи проекту Модуль Жана Моне, співголова організаційного комітету.

Серьогіна Світлана Григорівна – директор Науково-дослідного інституту державного будівництва і місцевого самоврядування НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, співголова організаційного комітету.

Серьогін Віталій Олександрович – заступник декана юридичного факультету з наукової роботи, професор кафедри конституційного і муніципального права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор, член робочої групи проекту Модуль Жана Моне, відповідальний секретар організаційного комітету.

Червяцова Аліна Олегівна – доцент кафедри конституційного і муніципального права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент, координатор проекту Модуль Жана Моне.

як автономну громаду Іспанії, відокремлену від решти нинішньої Валенсійської громади. Так само він захищає історичну та культурну ідентичність Аліканте та Аліканте.

Своєрідний характер політичної регіоналізації виявляється в динаміці. У деяких випадках регіоналізм знаходить своє відображення у потребі все більшої автономії, всупереч функціям держави та обов'язку солідарності, така ситуація виявляється у Фламандії, у країні Баків та меншою мірою у Каталонії. Ці вимоги є фактором політичної нестабільності.

Отже, регіоналізм має багато категорій: від природної та благородної оборони місцевого життя, яка часом спричиняє надмірність провінційності, але яка не загрожує єдності держави, до автономістського тиску, що межує з сепаратизмом.

Список використаних джерел:

1. Bidegaray Chr. d'Etat autonome: forme nouvelle ou transitoire en Europe? Paris: Economica, 1994, 204 p.
2. Falla G. F. Tratado de derecho administrativo. Madrid: Tecnos. Vol.1. 697 p.
3. Ramírez V., Bautista J. El sexenio democrático y el cantón murciano (1868-1874). Murcia: Academia Alfonso X el Sabio, 1983. 318 p.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Войціховський Андрій Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного
і міжнародного права
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
e-mail: voitsihovsky@gmail.com

Розвиток регіоналізму в країнах Європи природним чином призвів до розробки концепції «Європи регіонів», яка відображає роль субнаціональних територіальних спільнот і має на меті визначити місце регіонів в Європейському Союзі (далі - ЄС). Концепція передбачає трансформацію політичних інститутів з метою посилення впливу регіонів, а також безпосередню участь регіонів у процесі прийняття рішень в ЄС.

Із середини 80-х рр. XX ст. представники регіонів різних держав-членів ЄС стали висувати загальні вимоги, які згодом були закріплені в Декларації про регіоналізм в Європі, яка була прийнята 4 грудня 1996 р. на засіданні Асамблеї Європейських Регіонів У документі зазначається, що регіони та автономні утворення є головними підвалинами демократії; вони

є опорою культурного різноманіття в Європі, основними партнерами в соціально-культурному розвитку. Саме вони повинні взяти на себе відповідальність в тих галузях, де в них є перевага серед інших: в економіці (зайнятість), в культурі, у захисті навколишнього середовища, в регіональному та загальнодержавному плануванні, в наукових дослідженнях тощо. Декларація служить регіонам певним орієнтиром на шляху розширення та посилення їх повноважень. У ній містяться вимоги про необхідність поваги різноманіття культур в регіонах, про трьохрівневу структуру побудови ЄС (наднаціональний, національний і регіональний) із незалежними регіонами, про заснування регіональних органів з повноваженнями в прийнятті рішень і про закріплення принципу субсидіарності [1].

Ініціатива надання європейським субнаціональним регіонам право брати участь у загальноєвропейських структурах виходила від федеральних земель Німеччини - найбільш децентралізованої держави в момент створення ЄС. Незабаром ця вимога була підтримана регіонами Бельгії, Іспанії та Італії.

На рубежі XX-XXI ст.ст. різко активізувалися прямі контакти між регіонами і органами ЄС, що надало можливість кожному конкретного регіону реалізувати себе в загальноєвропейській політиці. Це відбувається, по-перше, через «проникнення» регіональних політиків до органів ЄС. Вони займають високі посади як в загальноєвропейських органах, так і на регіональному рівні держав-членів ЄС. По-друге, це відбувається завдяки формуванню представництв або бюро регіонів у Брюсселі, де базуються більшість інституцій ЄС.

Представництва регіонів стали діяти як «міні-посольства», які укомплектовані як фахівцями загального профілю, так і вузькими спеціалістами у відповідних напрямках комунітарної політики ЄС. Штаб-квартири європейських регіонів виступають в якості суб'єктів європейської політики. Завдяки цьому Брюссель перетворився в загальноєвропейську столицю, в якій представлені інтереси регіональних органів влади та / або регіональних організацій при ЄС.

На регіональні представництва покладені різноманітні функції, насамперед: оперативно інформувати свої регіони про події, що відбуваються в інституціях ЄС; представляти і лобіювати інтереси свого регіону в загальноєвропейській політиці; виступати посередником між зацікавленими сторонами регіону та загальноєвропейськими структурами; сприяти створенню позитивного іміджу свого регіону як територіальної спільноти тощо.

Незважаючи на існуючі відмінності, регіони прагнули до спільної мети – побудови «Європи регіонів». Перед підписанням Маастрихтського договору 1992 р. деякі регіони (переважно німецькі землі) виступили в якості консолідованого суб'єкта і представили свої загальні вимоги:

передбачити принцип субсидіарності в договірній основі ЄС; створити новий комунітарний інститут, який представляє інтереси регіонів в ЄС; надати право регіонам безпосередньо (минаючи національний рівень) звертатися до Суду ЄС; надати можливість главам регіонів безпосередньо представляти країну в Раді ЄС. Завдяки цим вимогам, окремі їх положення були закріплені в Маастрихтському договорі 1992 р., зокрема це стосується принципу субсидіарності.

Значним кроком вперед стало підписання Амстердамського договору 1999 р., в якому підкреслювалося значення субнаціонального рівня управління, а ЄС характеризувався як новий етап в процесі створення все більш згуртованого союзу народів Європи, в якому прийняття рішень здійснюється при якомога більш повним дотриманням принципу гласності і в максимально можливій мірі наближене до громадян.

Еволюція ЄС, прагнення посилити наднаціональні інститути, розвиток регіональної політики, а також національні процеси децентралізації призвели до створення у відповідності до Маастрихтського договору 1992 р. Комітету регіонів - консультативного органу ЄС, що висловлює думку місцевих і регіональних органів влади. Незважаючи на назву цього загальноєвропейського інституту, в його склад також входять представники органів місцевого самоврядування держав-членів ЄС.

Комітет регіонів дає можливість регіональним і місцевим територіальним об'єднанням брати участь в управлінні ЄС. До повноважень Комітету регіонів відноситься об'єднання регіональних і локальних інтересів громадян та їх представництво у здійсненні законодавчого процесу ЄС. При цьому, з одного боку, заздалегідь обговорюються наслідки впливу запланованих правових актів ЄС на громадян, громади і регіони. З іншого боку, серед населення пропагується процес європейської інтеграції для зростання популярності прийнятих в ЄС рішень.

Основне завдання Комітету регіонів полягає в оптимізації європейського законодавства шляхом надання консультативних висновків з важливих питань, що стосуються розвитку регіонів і міст ЄС. Комітет надає консультації Раді ЄС, Комісії ЄС і Європейському парламенту в спеціальних областях політики. Зокрема, це сфери освіти, культури, охорони здоров'я, транс'європейських мереж, а також економічного і соціального розвитку.

З часу створення в 1994 р. повноваження Комітету регіонів постійно розширювалися. Перший раз його роль була посилена Амстердамським договором 1997 р., а згодом Ніщцьким договором 2001 р., якими були внесені зміни в порядок формування Комітету, відповідно до якого його члени призначаються кваліфікованою більшістю Радою ЄС. Еволюція Комітету регіонів супроводжувалася дискусією про його місце в системі загальноєвропейських інститутів. Зокрема, висловлювалася пропозиція про

формування на основі Комітету регіонів верхньої палати Європейського парламенту - Сенату.

Істотні зміни в діяльність Комітету регіонів були внесені Лісабонським договором 2007 р. Серед них назвемо такі: право участі в законодавчій процедурі ЄС шляхом обов'язкових консультацій Комітету регіонів на всіх стадіях законодавчого процесу; розширення сфер компетенції в процесі прийняття рішень органами ЄС - цивільний захист, енергетика і питання, пов'язані зі зміною клімату; продовження мандата члена Комітету з чотирьох до п'яти років; право звернення Комітету до Суду ЄС у разі, якщо обов'язкові консультації в рамках законодавчого процесу не проводилися і, якщо не був прийнятий до уваги принцип субсидіарності.

За час існування Комітету регіонів близько 100 тисяч місцевих органів влади в державах-членів ЄС отримали можливість передавати свою позицію через Комітет регіонів у загальноєвропейські інституції – Комісію ЄС, Раду ЄС і Європейський парламент. Участь представників регіонів і міст у розробці загальноєвропейського законодавства дозволяє загальноєвропейським інституціям бути в постійному контакті з населенням, розуміти його проблеми, а потім реалізувати їх побажання у положеннях нормативно-правових актів. Не випадково гаслом Комітету регіонів є вираз: «Думати глобально, діяти локально» [2, с.139].

За весь час свого існування Комітет регіонів зумів у певній мірі зблизити громадян ЄС. На сьогодні близько 70 % європейського законодавства має прямий вплив на регіональному і місцевому рівнях; 50 % громадян держав-членів ЄС вважають, що обрані представники регіонів здатні представляти їх інтереси на рівні ЄС; влади обираються на місцевому та регіональному рівнях, які близькі до громадян, і вони здатні викласти свою точку зору на етапі підготовки законодавства ЄС [2, с.140].

У підсумку можемо вказати на те, що поглиблення інтеграційних процесів і подальший розвиток інституційних структур ЄС означають для регіонів нові можливості щодо реалізації власних інтересів. У регіонів з'являються додаткові можливості впливати на процес прийняття рішень в загальноєвропейських інституціях. Така нова парадигма у регіональній політиці розвитку регіонів ЄС передбачає розбудову конкурентних регіонів шляхом залучення всіх суб'єктів розвитку та використання потенціалу ключових активів регіону з використанням нових інструментів у політиці згуртування ЄС.

Список використаних джерел:

1. Декларація про регіоналізм в Європі: схвалена Асамблеєю Європейських Регіонів від 04.12.1996 р. / Асамблея Європейських Регіонів URL: <https://aer.eu/aer-declaration-regionalism/> (дата звернення: 10.04.2020).

2. Богатырева О.Н. Европейские модели регионализма: учебное пособие. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2018. 171 с.

ЗМІСТ

Пленарне засідання**Кагановська Т.Є.***Регіоналізація як перспективний напрямок «європеїзації» України* 4**Баймуратов М.О., Балабанова І.В.***До визначення державної регіональної політики* 7**Боняк В.О.***Законодавство про місцевий референдум в Україні як умова розвитку місцевого самоврядування* 13**Воронов М.М.***Еволюція децентралізаційних процесів в Україні та Франції* 17**Лазор О. Д., Лазор О. Я., Яременко О. І.***Міста на пандемічній паузі: правовий режим самоврядування в умовах надзвичайної ситуації* 22**Марцеляк О.В.***Регіоналізація Франції як приклад для України* 29**Мішина Н.В.***Принцип субсидіарності: досвід ФРН* 36**Серьогін В.О.***Транснаціональні муніципальні мережі як елемент багаторівневого врядування: досвід Європейського Союзу і перспективи для України* 39**Серьогіна С. Г.***Європейське багаторівневе врядування: від самоврядування – до співврядування* 42**Сироїд Т.Л.***Дяльність Європейського Союзу з підтримки демократії* 45**Тітов М.І.***Зміна адміністративно-територіального устрою як складова реформи з децентралізації влади в Україні* 49**Щербанюк О.В.***Децентралізація влади в Україні та принцип субсидіарності* 54**Секція 1. Історико-теоретичні засади регіоналізації****Гавриленко О.А.***Нормотворчість органів Харківського міського самоврядування щодо забезпечення безпеки дорожнього руху на початку ХХ ст.* 56**Ганжук О.А.***Роль і місце громадського контролю на сучасному етапі державотворення* 58**Головко О.М.***Земське самоврядування на українських землях як суб'єкт державного оподаткування: історико-правовий аспект* 61

Ідесіс І.В.	
<i>До питання децентралізації публічної влади в Україні</i>	65
Ковальова С.Г.	
<i>Самоврядування в українських містах Великого князівства Литовського як чинник формування правосвідомості населення: регіональні особливості</i>	68
Орлов В.А.	
<i>Муніципальна безпека: сучасні форми забезпечення</i>	72
Селіхов Д.А.	
<i>Роль земства та місцевої державної адміністрації Російської імперії у розвитку кредитування сільськогосподарських товаровиробників (на прикладі Полтавщини ХІХ-ХХ ст.)</i>	77
Червяцова А.О.	
<i>Регіональна політика ЄС в історичній ретроспективі</i>	81
Чорний Д.М.	
<i>Міське самоврядування в Україні: досвід кінця ХІХ – початку ХХ ст., уроки для сучасності</i>	85
Чулінда Л.І.	
<i>Україна на шляху до європейського самоврядування</i>	87

Секція 2. Європейське врядування і регіоналізм у політико-правовому вимірі

Адашис Л.І.	
<i>Регіональна політика Європейського Союзу: перспективи нового бюджетного періоду</i>	90
Анакіна Т. М.	
<i>Правові засади регіональної політики ЄС</i>	94
Бзова Л.Г.	
<i>Політичний регіоналізм (інституційний регіоналізм) в Європейському Союзі</i>	98
Войціховський А.В.	
<i>Особливості політики розвитку регіонів в Європейському Союзі</i>	100
Галус О.О.	
<i>Поняття та види форм безпосередньої участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення</i>	104
Гончарова К.А.	
<i>Конституційні цінності та українське місцеве самоврядування</i>	108
Гудзь Л.В.	
<i>Польська та українська моделі децентралізації: порівняльний аналіз</i>	110
Гудзь Т.І.	
<i>Основні чинники європейської інтеграції</i>	114

Кофман Б.Я.

Правова політика держави у забезпеченні конституційно-правового статусу людини (особистості) і громадянина і місцеve самоврядування 117

Кручек О.А., Трофанчук Г.І.

Сучасний регіоналізм: чинники формування та особливості прояву 123

Передерій О.С.

Внесення змін до Конституції України як чинник прискорення процесів європейської інтеграції України 126

Сасенко М.І.

Сучасні проблемні питання децентралізації влади та сталого регіонального розвитку 130

Секція 3. Регіоналізація в аспекті європейських стандартів місцевого самоврядування

Баймуратов М. М.

Компетенція місцевого самоврядування як міжнародний принцип локальної демократії 134

Бодрова І.І.

Проблеми додержання конституційних засад на сучасному етапі реформування територіальної організації влади в Україні 141

Боярський В.О.

Транскордонне співробітництво як міжнародний принцип місцевого самоврядування 145

Восводін І.С.

Реформа децентралізації в Україні відповідно до принципів Європейської хартії місцевого самоврядування 150

Гайдар М.Є.

Стандарт NUTS як основа для реформування адміністративно-територіального устрою 153

Градова Ю.В.

Регіоналізація як складова процесу децентралізації в Україні 156

Євдокимов С.М.

Міжнародні правові стандарти визначення та функціонування малих міст 158

Кушнірюк В.М.

Лідерство як інструмент забезпечення спроможності територіальних громад 163

Марцеляк С.М.

Регіоналізація України в аспекті європейських стандартів місцевого самоврядування 166

Нестерович В.Ф.

Роль Ради Європи в утвердженні європейських стандартів місцевого самоврядування 170

Нікітенко Л.О.

Міжнародні стандарти місцевого самоврядування та їх втілення в Україні 174

Пасічник Ю.В.

Фінансова децентралізація в Україні у контексті європейських стандартів місцевого самоврядування 178

Пилаєва В.М.

Європейські стандарти участі громадян у процесі прийняття політичних рішень на місцевому рівні 182

Секція 4. Місцеве самоврядування у багаторівневій системі управління ЄС: конституційні принципи і практика реалізації

Андрійовський І.І.

Роль інститутів громадянського суспільства у реалізації принципу субсидіарності на прикладі об'єднаних територіальних громад Херсонської області 186

Арабчук Я.І.

Місцеве самоврядування як домінанта громадянського суспільства та реальної демократії в державі 190

Боярський О.О.

Людинорозмірність як конституююча засада місцевого самоврядування 194

Бутков О. І.

Роль громадських обговорень у процесі діяльності органів місцевого самоврядування 200

Буткова О.Я.

Громадська експертиза діяльності органів місцевого самоврядування як форма демократії участі 203

Варунц Л.Д.

Реалізація прав людини у муніципально-правовому вимірі 206

Воронова І.В.

Ініціатива Європейської спільноти INTERREG та її реалізація для України 210

Гришко Л.М.,

Досвід законодавчого регулювання права муніципальної власності у державах-членах Європейського Союзу 214

Зубенко Г.В.

Принцип матеріально-фінансової самостійності органів місцевого самоврядування в конституціях України та держав-членів Європейського Союзу: порівняльно-правовий аспект 218

Малімон В.І.

Організаційно-правові передумови впровадження цифрових сервісів у місцевому самоврядуванні 222

Новосьолова О.С.

Досвід місцевого самоврядування в Іспанії 225

Омелько І.І.

Оптимізація форм діяльності депутатів місцевих рад в аспекті належного врядування 228

Сич М.І.

Гарантії депутатської діяльності в конституціях держав-членів ЄС 231

Секція 5. Публічно-правові та приватно-правові аспекти реалізації місцевого самоврядування і регіональної політики ЄС

Віткова В.С.

Особливості європейської регіональної політики 234

Дунай В.О., Змитрович Д.І.

Перспективи розвитку бюджетної децентралізації в Україні 237

Житний О.О.

Порівняльний метод в дослідженні кримінальної політики країн ЄС щодо протидії злочинності неповнолітніх: перспективи застосування 240

Королевська А.В.

Європейський досвід зменшення диспропорції у розвитку регіонів 243

Красій М.О.

Роль органів місцевого самоврядування у протидії насильству стосовно дитини та за участю дитини 247

Криворучко О. І.

Незаконна імміграція та злочинність: зв'язки та залежності 250

Моїсеєнко О.М.

Директива 2008/52/ЄС як інструмент гармонізації медіаційного законодавства держав-членів ЄС 253

Оніщенко В.В.

Забезпечення доступу до засобів правового захисту щодо порушень прав жінок у бізнес-сфері: міжнародно-правовий аспект 257

Руснак Л.В.

Предмет доказування в Федеративному Конституційному Суді Федеративної Республіки Німеччини 260

Саркісян В. М.

Громадський контроль за проведенням виборів до органів місцевого самоврядування в Україні 263

Солошкіна І.В.

Податкові пільги як гарантія прав і свобод людини і громадянина в умовах пандемії 266

Тітов Є.Б.	
<i>Щодо розуміння відповідальності членів Європейського Парламенту</i>	270
Фоміна Л.О.	
<i>Деякі питання «витоку мізків»: регіональний аспект</i>	273
Христова Ю.В., Гречишкін І.К.	276
<i>Місцеві вибори: актуальні питання правового регулювання</i>	
Шевченко А.Л.	
<i>Щодо статусу цивільних службовців Європейського Союзу</i>	278
Яковлєв П.О.	
<i>Спеціальні методи адміністративно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки України</i>	280

Наукове видання

Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
КОНСТИТУЦІЙНІ ПРИНЦИПИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС

(м. Харків, 24 квітня 2020 року)

Відповідальний за випуск: В.О. Серьогін

Комп'ютерна верстка: В.О. Серьогін

Підписано до друку: 18.05.2020 р. Формат 60х90/16
Обсяг 17,5 ум.-друк. арк. Папір офсетний. Друк різнограф.
Наклад 100 прим. Зам. № 184.

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг».
Свідоцтво про держ. реєстрацію ю.о. А00 № 507350.
61003, м. Харків, пров. Соляниківський, 4
Тел. (057) 771-00-92, 771-00-96, (057) 700-53-51, 714-34-26